

RİZE VALİLİĞİ

1. RİZE SEMPOZYUMU

16-17-18 KASIM 2006

BAŞKAN

Kasım ESEN
Rize Valisi

Rize Dernekleri Konfederasyonu
Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

DANIŞMA KURULU

Kasım ESEN:	Rize Valisi
Halil BAKIRCI:	Rize Belediye Başkanı
Ekrem YÜCE:	Çay İşletmeleri Genel Müdürü
Ömer Faruk OFLUOĞLU:	Rize Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı
Tahsin SANCAK:	Rize Ticaret Borsası Başkanı
Hasan EKŞİ:	Karadeniz Dernekleri Konfederasyon ve Marmara Der. Fed. Gn. Başkanı
Orhan KEÇELİ:	Rize Vakfı Başkanı

DÜZENLEME KURULU

Fuat GÜREL:	Rize Vali Yardımcısı
Fehmi Rasim ÇELİK:	İl Millî Eğitim Müdürü
İsmail HOCAOĞLU:	İl Kültür ve Turizm Müdürü
Yrd.Doç.Dr.Ahmet İshak DEMİR:	Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yrd.Doç.Dr.Ahmet Mutlu GÖZLER:	Rize Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi
Yrd.Doç.Dr.Hasan Ali ESİR:	Rize Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Yrd.Doç.Dr.İlhan TURAN:	Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Ali DİLSİZ:	İl Millî Eğitim Müdürlüğü Şube Müdürü
Enver TOPRAK:	İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı

SEKRETERYA

Bekir DELİHASAN:	TOBB İlköğretim Okulu Müdür Yardımcısı
Zafer ŞENÇORUH:	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Saymanı
Osman KÜÇÜKALI:	İl Millî Eğitim Müdürlüğü Bilgisayar Mühendisi

DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

Rize Valiliği
Rize Belediye Başkanlığı
Rize Üniversitesi Rektörlüğü
Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği
Rize Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı
Rize Ticaret Borsası Başkanlığı
Çaykur Sosyal Dayanışma Kültür Vakfı

İÇİNDEKİLER

Öğr. Gör. İsmail KASAP, Ahi Evran Üniversitesi / Bilinmeyen Bir Destan Şairi Rizeli Aşık Emin Ali Ayvaz ve İki Destanı.....	372-371
Uğur BAŞARMAK, Ahi Evran Üniv. / Rizeli Sadettin kaynak 'ın eserlerinde doğu karadeniz folkloru esintileri.....	380-38
Kâmil BÜYÜKER / İstanbul'da Rize'li bir bestekar, Nazariyestçi ve musikîşinas:M. EKREM HULÛSÎ KARADENİZ.....	385-391
Uzman Ezgi Oya GÜMÜŞ S. Demirel Üniv. / Rize'li Tiyatro Sanatçıları ve Ulusal Türk Tiyatromuza Katkıları.....	391-39
Prof. Dr. Necati DEMİR, Cumhuriyet Üniversitesi / Rize ve Yöresinin Tarihi Alt Yapısı.....	394-404
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞENEL, Kafkas Üniversitesi / Rize İli'nin Uzak Paralel (Taşınmış) Yer Adları.....	405-401
Birol İPEK, Fırat Üniversitesi / Rize İli Ağızlarında Yabancı Kelimelerde Meydana Gelen Ünsüz (Sessiz) Değişmeleri.....	408-411
Prof. Dr. H. Hulusi ACAR, Rize Üniv. / Rize yöresindeki eğimli arazide yapılan tarımsal çalışmalarda alternatif trasport sistemlerinin kullanımı.....	413-415
Alper Serdar ANLI, Ankara Üniv. / Rize'de meydana gelen yıllık en büyük taşkınlarla Gama Esaslı olasılık dağılımlarının uygulanma olanakları.....	416-420
Şeyda ATAGÜN / Rize Kent Kimliğine Dair Bir Hayali Konuşmak.....	421-434
Prof. Dr. Hızır ÖNSOY, Rize Üniversitesi / Bölgemiz Potansiyeller ve Çevre Sorunları, Kullanım ve Çözüm Önerileri.....	435-438
Ahmet Müştak KARAZLI / Kıyı Kentlerinde Trafik Sorunlarına Bir Çözüm Önerisi. " Yüzer Otopark".....	439-445
Prof. Dr. İbrahim OKUMUŞ, Rize Üniv. / Rize'de Kültür Balıkçılığı ve Gelişim Potansiyeli.....	446-449
Yrd. Doç. Dr. Cemalettin ŞAHİN Rize Üniv. / Rize Bölgesinde Balıkçılık ve Balıkçılık Potansiyeli.....	450-453
Yrd. Doç. Dr. Bülent VEREP, Rize Üniversitesi / Rize' nin Akarsu Kaynakları ve Su Kalite Özellikleri.....	454-461
Doç. Dr. Salih TERZIOĞLU, KTÜ / Rize'den Bilim Dünyasına İlk Kez Kaydedilen Bitkiler ve Rize Endemikleri.....	462-466
Yrd. Doç. Dr. Bedri Serdar KTÜ / Rize Söğüdü.....	467-470
Prof. Dr. Cengiz OKMAN, Ankara Üniv. / Rize'de İklimin Tarımsal Yönden Özellikleri.....	471-479
Prof. Dr. Muharrem ÖZCAN, Ondokuz Mayıs Üniv. / Bahçe Bitkileri Yetiştiriciliğinde Rize İlinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli.....	480-484
Prof. Dr. Nuray Mücellâ Müftüoğlu Çanakakale Üniv. / Rize'de yeni ürün arayışları içinde Cyclamen coum'un yeri ve önemi.....	485-489
Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK, Ondokuz Mayıs Üniv. / Rize'nin Yeni Meyvesi Olan Likapanın (Yaban Mersini) Yetiştiriciliği ve Rize'deki Durumu ve Geleceği.....	490-501
Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK, Ondokuz Mayıs Üniv. / Rize'de yetişebilecek bazı Amerikan üzüm çeşitlerinin fidan kaliteleri üzerine araştırmalar-1.....	502-506
Dr. Hamdi ZENGİNBAL, Ondokuz Mayıs Üniv. / Rize İli Kivi Yetiştiriciliğinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	507-512
Hüseyin BAYKAL Rize Üniv. / Gölyayla Çiftekavak Alipaşa (Rize) yörelerindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri.....	513-514
Dr. Burçin Aşkın GÜMÜŞ, Süleyman Demirel Üniv. / Rize İli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Kara Salyangozları.....	515-523
Öğr. Gör. Mustafa KÖSOĞLU, Adnan Menderes Üniv. / Rize Arıcılığı ve Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	524-527
Arkan AKAL / Arıcılık (Anzer Balı).....	528-531
Doç. Dr. Ali İhsan KOLCU, Atatürk Üniversitesi / Fethi Giray'ın Rizeli Ali Şiiri Bağlamında Modern Türk Şiirinde Rizeli İmgesi Üzerine Düşünceler.....	532-533
Doç. Dr. Musa YILDIZ, Gazi Üniversitesi / İshâk Nûrî Rizevî ve Zübütü'l-İzhâr Adlı Eseri.....	534-537
Yrd. Doç. Dr. Hasan Ali ESİR, Rize Üniversitesi / Osmanlı Müelliflerinden Rizeli Ahmed Hamdi ve "Bahru'l-Hayat" Adlı Eseri.....	538-543
Yusuf Turan GÜNAYDIN / Rizevi Ahmed Hamdi Efendi ve Bahrü'l-Hayat'ı.....	544-546
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ŞENEL-Nadir İLHAN Fırat Üniv. / Derleme Sözlüğünde Yer Alan Rize Yöresi Kelimeleri Üzerine.....	547-549
Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT Balıkesir Üniv. / Turizmde yeni trend Ekoturizm ve Rize'nin Ekoturizm Potansiyeli.....	550-555
Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN, İstanbul Üniversitesi / Rize; Eğitim, Kültür ve Etik Değerler Açısından Bir Yaklaşım.....	556-566
Prof. Dr. Davut DURSUN, RTÜK Üyesi / Rize İlinde Genel Seçimler ve Seçmen Davranışındaki Değişmeler (1983-2002).....	567-574
Selçuk DURANLAR Trakya Üniv. / Rize İlinin Bankacılık Potansiyeli.....	575-580
Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul AYDIN, Doğu Akdeniz Üniv. / Cumhuriyet'ten Günümüze Rize Basını.....	581-585
Prof. Dr. Reşat KASAP, Gazi Üniversitesi / Rizenin Yıllar İtibariyle Sosyo-Ekonomik Göstergeler Bakımından İncelenmesi.....	586-593
Doç. Dr. Ali AKDOĞAN, Rize Üniversitesi / Geleneksellik ve Modernlik Bağlamında Dini Hayat.....	594-600
Doç. Dr. Ali AÇIKEL, Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Rize Kazasında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri (1853-1860).....	601-606
Arşt. Grv. Ümit ERKAN, Rize Üniv. / 1509 nolu Defter Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısıyla Alakalı Bulgular (XX. Yüzyıl Başı).....	607-615
Prof. Dr. Ali ÖZÇAĞLAR, Ankara Üniversitesi / Rize İli Çamlıhemşin İlçesinde Arazi Kullanımı.....	616-627
Yrd. Doç. Dr. Murat YILMAZ 1, Abant İzzet Baysal Ün. / Rize Yöresinde Meydana Gelen Heyelanların Sebepleri ve Sonuçları.....	628-633
Yrd. Doç. Dr. İlhan TURAN 1, Rize Üniversitesi / Rize İli Çevresinde Su Değirmenleri.....	634-639
Doç. Dr. Halil İbrahim ZEYBEK, Ondokuz Mayıs Ün. / Coğrafi Faktörlerin Rize İlinin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyine Etkileri.....	640-648
Doç. Dr. Cevdet YILMAZ 19 Mayıs Üniv. / Rize Yöresi Coğrafya araştırmaları.....	649-651
Yrd. Doç. Dr. Serhat ZAMAN, Atatürk Üniversitesi / Cumhuriyet Dönemi Rize Nüfusunun Bazı Özellikleri.....	652-660
Yrd. Doç. Dr. Nebi GÜMÜŞ, Rize Üniversitesi / Osmanlı mezar Taşları.....	661-665
Ahmet DEMİRCİ / Siyah çay imalat atıklarından çözülebilir çay üretimi.....	666-667
Dr. Kibar AK / Fındık ve Kivi bahçelerinde zarar yapan yazıcı böcekler.....	668-672
İslam SARUHAN Selçuk Üniv. / Çay Zararlıları.....	673-677
Yrd. Doç. Dr. Murat YILMAZ 2 ALBÜ Düzce Orman Fak. / Rize-İkizdere Havzası kayın (Fagus Orientalis Lipsky.) Ormanlarının bazı ekolojik özellikleri.....	678-685
Yrd. Doç. Dr. İlhan TURAN 2 Rize Üniversitesi / Rize ve Çevresinin Coğrafi özelliklerinin halk kültürüne etkileri.....	686-692
Yrd. Doç. Dr. Turan YÜKSEK1 Kfkas Üniv. / Pazar deresi havzasında otlak topraklarının bazı özellikleri.....	693-698
Yrd. Doç. Dr. Turan YÜKSEK2 Kafkas Üniv. / Pazar deresi havzasında orman topraklarının bazı özelliklerinin Bük tiplerine göre değişimi.....	699-705
Nurhayat ÖZDEMİR, Rize Üniv. / Rize'de Yaşayan Amfibi ve Sürüngenler.....	706-712
1. Rize Sempozyum Sonuç Bildirgesi.....	713

RİZE İLİNİN UZAK TAŞINMIŞ (PARALEL) YER ADLARI

Yrd.Doç. Dr Mustafa ŞENEL
Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Nesneleri birbirinden ayıran en önemli şey , adlarıdır. Ad, bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim anlamındadır.¹

İnsanoğlu, tabiat karşısında önce kendini daha sonra da kendi gözüyle dikkatini çeken özelliklerine göre, çevresini tanımlamaya ve adlandırmaya başlamıştır. Ad ve adlandırma , her türlü varlığı birbirinden ayırmaya yaradığı için , insanlık tarihi kadar eski ve ona paralel olarak gelişen bir olgudur. Adıyla kendini bir başkasından farklı kılan insanoğlu, çevresini de kullanım amacına ve işlevine göre farklı adlandırmayı ihmal etmemiştir. İnsanlar, hem kendi adlarının hem de yer adlarının ne zaman ve nasıl meydana geldiğini , manasının ne olduğunu merak ederek, önce kendi adını, daha sonra da yaşadığı bölgedeki coğrafi adları bu manada hep sorgulamıştır.

Pek çok bilim dalının oluşmasını sağlayan ortak dünya kültürü, bu isimleri inceleyen ve bütün bu sorulara cevap veren bir bilim dalı kurmuştur: Adbilim (Onomastik).

Bu terim "sciences onomastiques, onomastic sciences, onomastique ,onomastics, Onomastik ve Namekunde"² adları ile de anılır.

" İsimlerle uğraşan bu bilim dalı isimlere bakarak tarihi neticelerin çıkartılmasında yardımcı olur. Başlıca üçe ayrılır.

1-Yer adları bilimi ya da yeradıbilim (toponymie,toponymy,Toponymie).

2-Coğrafya adları bilimi: Akarsu adları bilimi(hdyronymie, hydronymy,Hydronymie), dağ adları bilimi(oronymie, oronymy, Oronymie).

3-Kişi adları bilimi (anthroponymie, anthroponymy, Antroponymie).³ Kendine göre kuralları olan ad bilimi , bütün adları incelemek üzere alt dallarını oluşturmuştur. Bunlar içerisinde en fazla işlek olanı yer (toponim) ve kişi (antroponim) adlarını inceleyen bilim dalıdır. Çünkü en fazla kullanılan ad kişi adıdır. Bu kişilerin yaşadıkları yer adları da ikinci sırada gelmektedir. Daha sonra da coğrafi adlar diye bilinen dağ (oronim) ve su (hidronim) adları gelmektedir. Bu ana dalların kendi içerisinde alt bölümlere ayrılmasının yanı sıra yeryüzündeki bütün nesnelere belirli gruplar altında toplayıp incelediği için, pek çok alt dalı bulunmaktadır. Ayrıca bütün ana ve alt dallar birbirleriyle yeni alt dallar oluşturmaktadır.Ör. Yer adı (toponim),Kişi adı (antroponim)Kişi adından oluşan yer adı (antrotoponim)

Yeryüzündeki bütün şeylerin adını inceleyen çok geniş bir bilim dalı olan ad bilimin biz sadece coğrafi adların bütününe içine alan, yer adları (toponimi) kısmını Rize ili için incelemeye çalıştık.

Yeniden bir yurt tutup, coğrafyaları vatan yapmak sanıldığı kadar kolay değildir. Uzun süre belirli bir yerde (vatan) yaşayan gruplar, bazen tümüyle, bazen da kısmen başka yerlere göçerler. Bu göçlerin sebep ve biçimleri ne olursa olsun her göç hafızalarda derin izler, kolay kolay unutulması imkansız anılar bırakır. Bunun sonucu her etnik grup yaşamaya karar verdiği yeni ortama, eski ana yurdundan kendini yansıtan adlar vermeye, "Damgalama" ya koyulur. Bu şekilde eski yurt, bu yeni topraklar üzerine "Taşınmış" yeni topraklar üzerine işlenmiş olur. Göç edilen yeni ortam, eski vatanda yaratılmış benliklerini, kimliklerini yansıtan kültürleriyle kültürlenir ve bütün yabancı elemanlardan arındırılır. Şimdi eski yurt, hafızalarda ve yeni vatan topraklarında yaşamaya devam etmektedir. İnsan gruplarının bu biçimde yerleşmesine "Vatan İle Göç Ediş" adı verilir. Kültürel bağları, yeni toprakları vatan tutan grupta yeni bir "Anavatan" anlayışı yaratır. Coğrafyadan vatana geçiş sürecinde etnik görünüm kazanan insan gruplarının yaşadıkları yeni topraklara ilk vurdukları damgalar, yer belirleme işaretleri, yani "Yer Adları" dir. Yer adları, onları yaratan ve kullanan topluluklar için, kutsallaştırdığı ve vatan tuttuğu toprağın "Tapu Senetleri"dir. Türkler, Anadolu coğrafyasına, eski yurtları Orta Asya'dan "vatanları ile birlikte" göç ederek gelip yerleşmiş, buraları vatan tutmuşlardır.⁴

Gaza ve cihad ruhuyla fethettikleri ülkelere göçüp konan Türk boyları, yerleştikleri beldelere eski yurtlarının özlemini, sevdasını birçok hatıralarla birlikte nakşetmişlerdir. Bu bir nevi geçmişi bütün boyutları ile geleceğe taşımak anlamına gelir ki; bu özellik Türk milletine değişik coğrafyalarda ayakta kalma gücü veren ve dolayısıyla coğrafyayı vatan yapma sürecini hızlandıran ve pekiştiren özelliklerden biri diyebiliriz.⁵

Yeni fethedilen toprakları Türkleştirmek gayesiyle, Anadolu'nun ve Suriye'nin çeşitli yerlerinden bazı Türkmen aşiretleri, Karadeniz kıyılarından da Tatar aşiretleri Osmanlı Devleti zamanında farklı yerlere yerleştirilmiştir. Bu yeni yerleşim sahalarına yerleştirilen Türkmenler ve Tatarlar, Anadolu'da benzerlerine çok sık rastlanan yer adlarını yerleşim yerlerine vermişlerdir. Bunu yaparken , içinde yaşamaya başladıkları tabii çevrenin tesiri altında da kalmışlardır. Tabii çevreyle kurdukları bu yakınlığı, kendi dilleriyle ifade ederek, bazı yerleri adlandırırken Resmi makamlar da verilen bu yer adlarını kayıtlara geçirmekle yetinmişlerdir.⁶

Bir bölgedeki yer adları bir araya toplanırsa bundan iki sonuç çıkar:

1) Coğrafyayı adlandırma yani, ad verme geleneği

2) Bu adların toplandığı yerin tarihi.

Bütün bunlar kültürün önemli bir parçası olan dilin tarihini aydınlatmak bakımından da önemlidir. Dil, birçok şeyin aynasıdır, yani bir milletin dilinde o milletin aksini buluruz. Dilimizde, çevremizde gördüğümüz hemen hemen her şeye bir isim bulabilmekteyiz. Bu, Türklerin hem dilleriyle hem de düşünce sistemiyle ilgilidir.

Fakat Türk dilinin uzun yıllar ihmal edilmesinin yansımaları yer adlarında da karşımıza çıkmaktadır. Bundan 900 yıl önce, Türk dil bilgini Kaşgarlı Mahmud, bu hususa da değindiği eserinde "Oğuzları Farslarla birlikte düşüp kalmaya başlayınca bir takım Türkçe kelimeleri unutmuşlar, onun yerine Farsça kullanır olmuşlar." demektedir.⁷

1-Türkçe Sözlük, TDK Yay.,C.1, Ankara 1998,s.19

2-Doğan AKSAN,Her Yönüyle Dil(Ana Çizgileriyle Adbilim)-3, TDK Yay.,1982,s.93

3-Doğan AKSAN,age., s:102

4-İsmail Kayaoğlu ,Cemender Arslanoğlu , Beş Şehir , (Çoruh , Aras , Kür , Dicle ve Fırat) Boyunun Türklüğü, C.2, Ankara 1991 s. 26

5-Ragıp Memişoğlu, " Dedem Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beyleri'nin- Yiğitlerinin Hatıralarını Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme", İçel Kültürü, 5.31, Ocak 1994, s.11

6-Veysi Akın, "Trakya Köy ve Şehir Adları Üzerine Bir İnceleme" , Türk Kültürü, Yıl :VIII , S.329 , Aralık 1997, s.530

7-Hayri Başbuğ , "Doğu Anadolu Aşiretleri" , Türk Dünyası Araştırmaları , Ağustos 1985 , s.160

Bazen aynı Türk coğrafi adına çeşitli arazilerde ve alanlarda rastlanır. Bu da Türklerin tarihte büyük arazilerde yerleşmesini doğal sonucudur. Bazen bir arazide aynı coğrafi adlarla karşılaşılabilir. Böyle adlara ortak veya paralel adlar denir. Kaynaklarda bu gibi coğrafi adlar ikiye ayrılır:

- 1) Akraba paraleller;
- 2) Akraba olmayan paraleller.⁸

Ortak veya paralel coğrafi adlar çeşitli şekillerde oluşturulur. Türk Dünyasının tüm arazi parçalarında aynı coğrafi adlarla karşılaşmak, bu toplulukların aynı soydan gelmeleri ve aynı adlandırma mantığını kullanmaları ile açıklanabilir.

Bu benzer yer adları bazen aynı coğrafyada bazen de farklı coğrafyada görülebilir. Eğer aynı coğrafyada ise bu benzerlik

Çoruh adına kayıtlı	84
Hopa "	65
Pazar "	84
Toplam	233

buna **yakın taşınmış (paralel)**, uzak coğrafyada ise **uzak taşınmış (paralel)** yer adları diyebiliriz.

Yer adlarında yakın taşınmışa en güzel örnek aşağı ve yukarı kelimeleriyle yapılan adlandırmadır. Birbirine yakın yerlerde er çok kullanılan yer adı değiştirme şeklidir. Türkiye yer adlarında çok sık karşılaşılan bir olaydır. Bu tür farklılaştırmalar tüm Türk yer adlarında kullanılan bir metottur. Bunun yanında Azerbaycan yer adlarında ,Türkiye'de kullanılmayan derecelendirme sistemi de vardır. Aynı arazide birbirlerine çok yakın olmamalarından böyle adlandırıldıkları anlaşılmaktadır.⁹ Üçüncü ve dördüncü sıra sayıları ile yapılan yer adlarının yok denecek kadar olması da dikkat çeken bir durumdur.

Ülkemizde Türk yer adları üzerine yapılan incelemeler ne yazık ki yeterli değildir. Yurt içinde toponomi ile ilgili yapılan çalışmaların tarihi bir hayli yenisidir.

Ad bilim çalışmaları Türkiye dışında bir hayli yol almışken, Türkiye'de yapılan çalışmalar çok azdır. İçişleri Bakanlığının 1967 yılında 7267 sayılı kanunla " yabancı kökten geldiği ve iltibasa yol açtığı" gerekçesi ile 12.200 köyün adını değiştirmesi ve bu değiştirme komisyonunda tarihçilerin, türkologların ve bölgenin tarih ve ağız özelliklerini bilen kişilerin olmaması, zaten yeni başlamış toponimik çalışmalara ve tasnif denemelerine olumsuz etki yapmıştır. Özellikle yer adlarının bilinçsizce değiştirilmesi bu konuda ciddi problemler doğurmuştur.

Tuncer Gülensoy bu alanda yapılan çalışmaların eksikliğini iki madde altında topluyor:

"1-Anadolu İskân Tarihi'nin yazılmamış olması.

2-Değiştirilen ve kökenleri Arapça, Farsça,Rumca,Ermenice,Süryanice,Rusça vb. dillere bağlanan yer adlarının yanında Türk boy,soy,oymak,oba,aşiret ve teşekkül adlarından meydana gelen pek çok yer adı kaybolmuş gitmiş , yerlerine bazen manasız, bazen de tutarsız adlar verilmiştir." ¹⁰ Gülensoy Elazığ, Tunceli ve Bingöl üçgeninde değiştirilen ,fakat değiştirilirken tarihi özelliğine, mahalli veya lügat manasına dikkat edilmemiş olan yer adlarından örnekler vererek ne kadar gereksiz ve yanlış bir uygulamanın yapıldığına işaret etmiştir.

Çalışmamızda Rize ili'nin uzak taşınmış (uzak paralel) yer'adlarını araştırırken yer adlarının daha değiştirilmediği "Köylerimiz

KÖYLERİMİZ	TAMGA	TAMGA	KÖYLERİMİZ
1. ALMALI	AZ-Ş4	RİZE,s.29	
2. BEŞTEPE	KZ-Ş4	RİZE,s.44	
3. ÇAMLIK	BT-NK		ÇORUH-s.154
4. ÇİÇEKLİK	UY-GEÇİT	RİZE/KIZDERE,s.57	
5. ÇİMEN	UY-DAĞLAR	RİZE,s.58	
6. ÇUKUROVA	SK-Ş4	RİZE/DEREPAZARI,s.61	
7. İNCİ	KZ-N		ÇORUH-s.367
8. KARASU	OT-GÖL	RİZE,s.82	
9. KARASU	OT-GÖL		ÇORUH-s.424
10. KEMER	AL-BÖLGE	ÇAYELI/RİZE,s.92	
11. KENDİRLİ	KZ-PLATO		ÇORUH-s.447
12. KIŞLAK	BT-NK		ÇORUH-s.467
13. KIZILTEPE	ÖZ-Ş4		ÇORUH-s.475
14. SARISU	KZ-N	ÇAYELI/RİZE,s.123	
15. SUBAŞI	BT-Ş4		ÇORUH-s.676
16. SULAK	DG-N	FINDIKLI/RİZE,s.126	
17. TAŞKÖPRÜ	TR-Ş4	RİZE,s.132	
18. TAŞLIK	DT-GÖL	GÜNDOĞDU/RİZE,s.133	
19. TUĞLALI	DT-NK		ÇORUH-s.733
20. TULA	DT-NK	RİZE,s.139	
21. YENİCE	BT-Ş4	KAPTANPAŞA/ÇAYELI/RİZE/s.153	
22. YENİHISAR	UY-Ş4	ÇAYELI/RİZE,s.154	
23. YENİKALE	OT-Ş4	GÜNDOĞDU/RİZE,s.154	
24. YENİPAZAR	KG-Ş4		ÇORUH-s.781

8-Alaeddin Mehmedoğlu, Doç . Dr. Malik Mirzeyev, "Ortak Türk Oronimleri Üzerine", Türk Kültürü, S.235, Temmuz 1997, s.12

9-G.I.Meşediyev, Zağafgazyanın Azerbaycan Toponimleri, Bakı 1990

10-Tuncer GÜLENSOY,"Elazığ-Bingöl Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış",Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara 1984,S.149-156

KISALTMALAR¹⁵

AZ-Ş4	AZARILI (NAHQIVAN DAHİL)-ŞEHİR 4. DERECE DEN
AL-BÖLGE	ALTAYLI-BÖLGE
BT-NK	(GÜNEY AZARILI, İRAK, BATI İRAN, RUSYA, SURİYE)-NEHİR KOLU
BT-NK	(GÜNEY AZARILI, İRAK, BATI İRAN, RUSYA, SURİYE)-NEHİR KOLU
BT-Ş4	(GÜNEY AZARILI, İRAK, BATI İRAN, RUSYA, SURİYE)-ŞEHİR 4. DER.
BT-Ş4	(GÜNEY AZARILI, İRAK, BATI İRAN, RUSYA, SURİYE)-ŞEHİR 4. DER.
DG-N	DAĞILI (DAĞISTAN)-NEHİR
DT-GÖL	(ÇİN, DOĞU PAKİSTAN, HİNDİSTAN, MOĞOLİSTAN, NEPAL, RUSYA, TİBET)-GÖL
DT-NK	(ÇİN, DOĞU PAKİSTAN, HİNDİSTAN, MOĞOLİSTAN, NEPAL, RUSYA, TİBET)-NEHİR KOLU
KG-Ş4	KIRGIZILI-ŞEHİR 4. DERECE DEN
KZ-N	KAZAKILI-NEHİR
KZ-PLATO	KAZAKILI-PLATO
KZ-Ş4	KAZAKILI-ŞEHİR 4. DERECE DEN
OT-GÖL	(AFGANİSTAN, BATI PAKİSTAN, DOĞU İRAN, RUSYA, TACİKİSTAN)-GÖL
OT-Ş4	(AFGANİSTAN, BATI PAKİSTAN, DOĞU İRAN, RUSYA, TACİKİSTAN)-ŞEHİR 4. DERECE DEN
ÖZ-Ş4	ÖZBEKİLİ-ŞEHİR 4. DERECE DEN
SK-Ş4	SAKAILİ-ŞEHİR 4. DERECE DEN
TR-Ş4	TÜRKMENİLİ-ŞEHİR 4. DERECE DEN
UY-DAĞLAR	UYGURİLİ-DAĞLAR
UY-GEÇİT	UYGURİLİ-GEÇİT
UY-Ş4	UYGURİLİ-ŞEHİR 4. DERECE DEN

1933"¹¹ adlı kitaptan derleme yapılmıştır.

"XVII. yüzyılda da geniş bir idari nüfuzla sahip olan Trabzon Beylerbeyliği içerisinde mühim kazalardan biri olduğu anlaşılan Rize, 1877 yılında bu beylerbeyliğin üç sancağından biri olan Lazistan Sancağı'na bağlanmıştır. 1878 Berlin antlaşması ile Lazistan Sancağı'nın merkezi olan Batum'un Ruslara bırakılması üzerine de sancak merkezi olmuştur. Birinci Cihan

Savaşında (21 Şubat 1916) Rus istilasına maruz kalan Rize, 2 Mart 1918 tarihinde yeniden hürriyetine kavuşarak Kurtuluş Savaşına katılmış ve 1924 yılında il haline gelmiştir. Bir ara Artvin ili ile birleştirilerek Çoruh adını almışsa da 1936 da bu ilden yeniden ayrılmış ve önce Pazar ilçesinin kendisine bağlanması, daha sonra da İkizdere, Çayeli, Ardeşen, Fındıklı, Çamlıhemşin ve Kalkandere (Karadere) bucaklarının ilçe haline getirilmesiyle bugünkü idari biçimini almıştır.

Son duruma göre Rize ilinin 7 ilçesi , 4'ü merkeze, 4'ü ilçelere bağlı olmak üzere 8 bucağı ve 45'i merkeze, 49'u merkez bucaklarına , 203'ü de ilçelere bağlı olmak üzere toplam 279 köyü vardır."¹² Köylerimiz 1933¹³ kitabına göre 561 köy Çoruh ili adına kayıtlıdır. Bunlardan 233 adet köy adı Çoruh iline aittir. Geri kalan köy adları ise Borçka, Artvin, Şavşat adına kayıtlıdır.

Rize iline ait 233 köy adı ile yaptığımız incelemede Türk dünyası ile paralellik gösteren yer adlarının listesi aşağıda verilmiştir. Paralel yer adları taranırken "Tamga"¹⁵ adlı eserden faydalanılmıştır. Bu eserde Türk dünyasındaki uzak paralel yer adları tespit edilmiştir. Bu eserde geçen kısaltmalar olduğu gibi verilirken daha sonra kısaltmaların anlamları ve Türk dünyasında nereye karşılık geldiği açıklanmıştır.

Dikkat edilecek olursa bazı yer adları Türk dünyasında farklı coğrafya unsurlarının adlarıyla paralellik göstermektedir. Yer adının nehir adında, göl adında , yayla adında yaşaması bile ortak bir kültürün unsurudur. Benzer çalışmaların Türkiye'de tüm iller için yapılması gerekmektedir. Sadece bu çalışmalar bile Türk dünyasının bir hütün olduğunu göstermeye yeterlidir.

11-Dahiliye Vekaleti Mahalli Idareler Umum Mudurluğu ,Köylerimiz, İstanbul 1933

12-Turgut Günay, Rize İli Ağızları, TDK yay.,Ankara 2003(2.baskı),s.21-22

13-Köylerimiz,age.

14-Erk Yurtsever, Tamga, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1993

15-Erk Yurtsever, age., s.19-20

KAYNAKLAR

AKIN, Veysi , "Trakya Köy ve Şehir Adları Üzerine Bir İnceleme", Türk Kültürü, Yıl :VIII , S.329 , Aralık 1997, s.530-537

AKSAN , Prof. Dr. Doğan ,Her Yönüyle Dil(Ana Çizgileriyle Adbilim)-3, TDK.1982

BAŞBUĞ, Hayri , "Doğu Anadolu Aşiretleri" , Türk Dünyası Araştırmaları , Ağustos 1985 , s.160-185

GÜLENSOY, Doç. Dr. Tuncer, "Elazığ-Bingöl Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara 1984, s.149-156

"Türk Dünyasında ve Anadolu'da Ortak Yer Adları", Erdem- Aydın Sayılı Özel Sayısı-II ,Ankara Eylül 1996, s. 694-709

GÜNAY, Dr. Turgut, Rize İli Ağızları, TDK yay.,Ankara 2003(2.baskı)

KAYAOĞLU, Prof. Dr. İsmail , Cemender Arslanoğlu , Beş Şehir , (Çoruh , Aras , Kür , Dicle ve Fırat) Boyunun Türklüğü , C.2, Ankara 1991

Köylerimiz, Dahiliye Vekaleti Mahalli Idareler Umum Müdürlüğü , İstanbul 1933

MEHMEDOĞLU, Prof. Dr. Alaeddin, Doç . Dr. Malik Mirzeyev , "Ortak Türk Oronimleri Üzerine" , Türk Kültürü, S.235 , Temmuz 1997, s.12-13

MEMİŞOĞLU, Ragıp, " Dedem Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beyleri'nin- Yiğitlerinin Hatıralarını Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme", İçel Kültürü, S.31, Ocak 1994, s.11-26

MEŞEDİYEV, G.I., Zagafgazyanın Azerbaycan Toponimleri , Bakı 1990

TASPINAR, Ali, Rize Tarihi, Rize 2004

Türkçe Sözlük, TDK Yay., C.I, Ankara 1998

YURTSEVER, Erk, Tamga, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1993